

IN MEMORIAM

KS. PROFESOR REMIGIUSZ POPOWSKI SDB

(10 III 1936 - 15 V 2014)

Dnia 19 maja 2014 r. Instytut Filologii Klasycznej KUL, wspólnota salezjańska oraz społeczność Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II podczas mszy świętej oraz uroczystości pogrzebowych na cmentarzu przy ul. Unickiej, pogrążeni w głębokim żalu żegnali długoletniego, zasłużonego pracownika naszej Alma Mater – uczonego, pedagoga i kapłana. Wszyscy mamy świadomość, iż odszedł od nas nie tylko wnikliwy, wszechstronny filolog klasyczny, językoznawca i bibliista, wielki przyjaciel nauki i sło-

wa, lecz także człowiek niezwykle serdeczny, otwarty i życzliwy ludziom, chętnie udzielający wszelkiej pomocy w sprawach naukowych, cierpliwy i wymagający dydaktyk, który przekazywał niestrudzenie przez niemal 40 lat swojej pracy na KUL-u swoją wiedzę i pasję kolejnym pokoleniom studentów. W pamięci całego środowiska filologów klasycznych w Polsce zapisał się jako człowiek nie tylko wielkiej mądrości, wiedzy i rzetelności badawczej lecz także jako człowiek wielkiego serca, dobroci i skromności, obdarzony przy tym pogodą ducha i poczuciem humoru.

Ks. prof. Remigiusz Popowski urodził się 10 marca 1936 r. we wsi Jasionna na Mazowszu. Najwcześniejsze lata swego życia, przypadające na tragiczny okres II wojny światowej spędził wraz z rodzicami i czwórką rodzeństwa w domu rodzinnym we wsi Ziąbki, położonej ok. 60 km od Warszawy. Jednym z pierwszych wyraźniejszych wspomnień z okresu dzieciństwa, jakie zapadły mu w pamięć są łuny płonącej w 1944 r. stolicy oraz cofanie się frontu niemieckiego zimą roku 1945, a potem przemarsz armii sowieckiej.

Jesienią 1945 r. rodzice zdecydowali się na wyjazd na tak zwane Ziemie Odzyskane. Zamieszkali we wsi Żerdno w gminie Czaplinek, gdzie ks. Remigiusz kontynuował naukę najpierw w szkole podstawowej, a następnie w roku 1950 wstąpił do Niższego Seminarium Duchownego Księża Salezjanów w Łądzie nad Wartą. Po zamknięciu przez władze komunistyczne w 1950 r. tegoż

seminarium kontynuował naukę oraz rozpoczął nowicjat salezjański w Czerwińsku nad Wisłą. Tam też złożył pierwsze śluby zakonne 2 lipca 1953 roku.

W roku 1955 został skierowany na obowiązującą wtedy wszystkich alumnów praktykę pedagogiczną do Fromborka, gdzie księży salezianie opiekowali się wówczas słynną zabytkową katedrą fromborską. Pracował tam jako katecheta w trzech szkołach na terenie parafii katedralnej, opiekował się ministrantami, akompaniował na fisharmonii śpiewom liturgicznym (słynne organy fromborskie uszkodzone przez Armię Czerwoną jeszcze wtedy nie działały), a także w sezonie letnim oprowadzał wycieczki po katedrze. We Fromborku pracował do roku 1958. Świecenia kapłańskie otrzymał z rąk biskupa włocławskiego Antoniego Pawłowskiego 3 czerwca 1962 roku.

1. Filolog – grezysta. W tym samym roku rozpoczął studia z filologii klasycznej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Jego mistrzami i nauczycielami byli m.in.: Janina Niemirska-Pliszczyńska, Leokadia Małunowiczówna, Jan Stanisław Łoś, Marian Nagnajewicz, Józef Kuranc, a także Anna Komornicka, Stefan Sawicki, Krystyna Stawecka, Krystyna Zarzycka, ks. Henryk Wójtowicz, Michał Kaczmarkowski, Edward Zwolski. Pracę magisterską napisał pod kierunkiem pani prof. Janiny Pliszczyńskiej (*Neologizmy w Diatribach Epikteta*) i w roku 1969 został zatrudniony na KUL-u, w ówczesnej Katedrze Greckiej na Sekcji Filologii Klasycznej. Stopień naukowy doktora otrzymał w roku 1974 na podstawie rozprawy: *Struktura semantyczna neologizmów w Listach Pawła z Tarsu* (promotorem była doc. dr hab. Janina Niemirska-Pliszczyńska), stopień doktora habilitowanego w roku 1985 na podstawie dorobku naukowego oraz rozprawy: *Imperativus na tle indicatiwu w Listach Pawła z Tarsu*. Tytuł naukowy Profesora Zwyczajnego otrzymał w roku 1996. Od 1994 r. aż do swego przejścia na emeryturę w roku 2006 kierował Katedrą Języka i Literatury Greckiej Późnego Antyku. Należał do kilku Towarzystw Naukowych: Polskiego Towarzystwa Filologicznego, Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, Towarzystwa Naukowego KUL, Polskiego Towarzystwa Językoznawstwa Kognitywnego oraz Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN.

W dorobku naukowym księdza prof. Remigiusza Popowskiego znajduje się ponad 50 artykułów, 10 recenzji naukowych oraz liczne przekłady literatury greckiej wraz z komentarzami. Zainteresowania Księdza Profesora językiem Nowego Testamentu zaowocowały pracami naukowymi związanymi nie tylko z tekstami św. Pawła, lecz przyniosły bogaty owoc w postaci wspaniałych dzieł, wydanych przez Oficynę Wydawniczą *Vocatio*.

2. Badacz greki Nowego testamentu i tłumacz. Dnia 5 kwietnia 2014 r. w salezjańskiej Bazylice Najświętszego Serca Jezusowego w Warszawie po raz 17 wręczono Nagrody Stowarzyszenia Wydawców Katolickich FENIKS. Nagrodę specjalną – FENIKSA Diamentowego otrzymał wtedy ks. prof.

Remigiusz Popowski, za „obszerny i unikatowy pod względem jakości warsztatu dorobek translatorski, w tym za najnowszy przekład «Septuaginty» jako *opus vitae laureata*”.

Pierwszym dziełem z serii prac Księdza Profesora wydanych przez *Vocatio* był *Grecko-polski Nowy Testament – wydanie interlinearne z kodami gramatycznymi*. Powstało ono we współpracy z dr. Michałem Wojciechowskim, który jest autorem przekładu Ewangelii oraz pism św. Jana. Pierwsze wydanie ukazało się w 1993 r. Przekład ten nie jest typowym, kolejnym tłumaczeniem tekstu Nowego Testamentu, lecz specyficznym, dokonany w interlinii oddaniem tekstu greckiego na język polski, gdzie każde greckie słowo zostało w niezmienionej kolejności w zdaniu nie tylko przełożone na język polski, lecz także szczegółowo opisane za pomocą specjalnych kodów gramatycznych. Ten typ translacji, upowszechniony już w wielu językach zachodnioeuropejskich, ma służyć osobom, które nie znając języka greckiego pragną bardziej wnikliwie przeanalizować znaczenia poszczególnych słów i wyrażeń, a także wniknąć w syntaktyczne związki między nimi i odkryć samodzielnie te semantyczne wartości greckiego języka, które w przekładzie literackim ulegają zagubieniu lub zatarciu.

Kolejnym dziełem Księdza Profesora, wpisującym się w jego studia nad Nowym Testamentem jest wydany w 1997 r. *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*. Słownik ten stanowi bardzo cenne narzędzie zarówno do studiów egzegetycznych, dogmatycznych i moralnych związanych z przekazem zawartym w tekstach Nowego Testamentu, jak i do studiów filologicznych i semantycznych. W opracowaniu haseł zostały uwzględnione informacje morfologiczne, semantyczne i gramatyczne a także pełna lokalizacja wszystkich wyrazów. Dodatkowo zamieszczona została słowotwórcza analiza wyrazów złożonych, ukazanie związków etymologicznych między wyrazami, informacje syntaktyczne – dotyczące podmiotu danej czynności lub cechy. Dołączony klucz polsko-grecki nie jest słownikiem polsko-greckim, lecz przewodnikiem ułatwiającym kwerendę pojęć w Nowym Testamencie. Elementem znacznie ułatwiającym pracę studentom, którzy dopiero zaczynają poznawać bogactwo języka greckiego, jest indeks trudnych do identyfikacji form czasownikowych, z określeniem trybu, czasu i strony.

W roku 2000 Oficyna Wydawnicza *Vocatio* wydała kolejne dzieło Księdza Profesora, *Nowy Testament. Przekład na Wielki Jubileusz 2000*. Jest to już przekład literacki wszystkich ksiąg Nowego Przymierza, opatrzone przypisaniami i oddzielnymi komentarzami do każdej księgi.

Prawdziwym ukoronowaniem prac Księdza Profesora nad greką Nowego Testamentu jest wydany w roku 2008 *Grecko-polski słownik syntagmatyczny Nowego Testamentu*. Założeniem i celem tegoż słownika jest nie tyle wskazanie znaczeń poszczególnych wyrazów języka greckiego, lecz przede wszystkim ukazanie semantycznych powiązań wyrazów w zdaniu. Powiązania

między wyrazami zostały ukazane na osi horyzontalnej – syntagmatycznej, uwzględniającej podstawowe konstrukcje syntaktyczne między wyrazami, oraz na osi wertykalnej – paradygmatycznej, uwzględniającej wyrazy synonimiczne czy też podobne wzory (paradygmaty) deklinacyjne lub koniugacyjne. Należy podkreślić, iż jest to pierwsze w skali światowej tego rodzaju opracowanie leksyki Nowego Testamentu.

Poza zainteresowaniem greką biblijną Ksiądz Profesor wiele miejsca w swoich badaniach poświęcał autorom tzw. drugiej sofistyki, piszącym w języku greckim w okresie Cesarstwa Rzymskiego, którzy w swych utworach sięgali po wzorce zaczerpnięte z greki klasycznej. Jednym z nich był Filostrat Starszy. Jego piękne, chociaż językowo trudne dzieło – *Obrazy*, zawierające opisy starożytnych dzieł sztuki malarskiej, znajdujących się najprawdopodobniej w pinakotece neapolitańskiej, przełożył ks. Remigiusz Popowski w roku 2004. Opatrzył je dodatkowo obszernym wstępem dotyczącym życia i pism Filostrata, kwestii i problemów związanych z drugą sofistyką oraz zagadnieniem ekfrazy w literaturze greckiej. Wydawnictwo Prószyński i S-ka wydało ten przekład w serii: Biblioteka Antyczna oraz uzupełniło go ciekawymi reprodukcjami niezwykle cennych, XVII-wiecznych miedziorytów francuskich.

3. Dziekan – pedagog – miłośnik pieszych wędrówek. Pracy naukowej Księdza Profesora towarzyszyła zawsze praca pedagogiczna, organizacyjno-naukowa i społeczna. Wypromował 4 doktorów, kierował pracami ponad 50 magistrów filologii klasycznej, jest autorem licznych recenzji prac magisterskich i doktorskich. Do tego doliczyć należy recenzje dla Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych, do tytułu profesora, na stanowisko profesora zwyczajnego i nadzwyczajnego oraz recenzje habilitacyjne i wydawnicze.

Za *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu* otrzymał w 1995 r. nagrodę Ministra Edukacji Narodowej. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej przyznał mu 9 sierpnia 2000 r. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (*Polonia Restituta*). Z kilku otrzymanych nagród rektorskich najbardziej prestiżową była nagroda za ofiarną pracę społeczną dla Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, a w szczególności za pełną oddania pracę związaną z kontaktami Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ze Stolicą Apostolską, przyznana 10 grudnia 1996 r.

Zawsze wspierał aktywnie swoją uczelnię w jej strukturach organizacyjnych i w zadaniach wychowawczych. W latach 1977-1983 był delegatem Rektora ds. nauczania języków obcych na KUL-u. Za sugestią ówczesnego prorektora, prof. dra hab. Stefana Sawickiego, opracował i przeprowadził reformę nauki języków obcych, w której istotne było m.in. poszerzenie wymiaru godzin języka wybranego przez dany Instytut z uprzywilejowaniem języka angielskiego.

W latach 1989-1993 pełnił funkcję Prodziekana do Spraw Studenckich Wydziału Nauk Humanistycznych oraz Dziekana tegoż wydziału w latach 1993-1999. W latach 1992-1998 był zastępcą przewodniczącego Komitetu

Głównego Olimpiady Języka Łacińskiego oraz przez kilka kadencji przewodniczył Lubelskiemu Kołu Polskiego Towarzystwa Filologicznego. Przez wiele lat opiekował się też Kołem Klasyków Studentów KUL-u. Organizował wtedy corocznie, kilkudniowe wyjazdy dla studentów filologii klasycznej, które nie tylko umożliwiały odwiedzenie ciekawych miejsc naszego kraju lecz także integrowały środowisko młodych klasyków. Corocznie, nawet po przejściu na emeryturę i w czasie zmagania z chorobą nowotworową, organizował też wakacyjny obóz namiotowy na Pogórze Przemyskim dla studentów i absolwentów KUL-u. Do tych terenów właśnie Ksiądz Remigiusz żywił szczególnie sentyment, a w ostatnich latach chętnie upamiętniał je na fotografii, która obok pieszych wędrówek stała się jego kolejnym hobby. Jako zdobywca wszystkich możliwych odznak turystycznych w Polsce pragnął i w nas wszczepić zamiłowanie do tego rodzaju aktywnego wypoczynku.

Instytut Filologii Klasycznej dla uhonorowania 70. Urodzin Księdza Profesora Remigiusza Popowskiego zadedykował mu konferencję naukową: *Ut pictura Poesis. Obraz i obrazowanie w teorii i praktyce starożytnych Greków i Rzymian*, która odbyła się w Lublinie na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, w dniach 5-7 października 2006 r.

Tematyka konferencji harmonizująca z zainteresowaniami badawczymi Księdza Profesora zgromadziła najwybitniejszych hellenistów z różnych ośrodków naukowych w Polsce (Kraków, Poznań, Wrocław) a także z zagranicy. Referaty wygłoszone podczas tej konferencji zostały opublikowane w pamiątkowym wydaniu „Roczników Humanistycznych” ku czci Księdza Profesora w 2007 roku.

Dnia 15 maja 2014 r. odszedł od nas nie tylko wybitny znawca języka greckiego i kultury antycznej, niesłychanie pracowity i rzetelny badacz i tłumacz, lecz przede wszystkim Człowiek dobry i skromny, który „nie szukał swego”, ani „nie unosił się pychą”. Jesteśmy głęboko przekonani, że Bóg, w którego tak gorąco wierzył i któremu ufał przeznaczył w Swej Chwale „wieńiec zwycięstwa”.

Małgorzata Siwicka – Lublin, KUL

